

VEENE TEATER JAAN TÄTTE PILDILE PÜÜDMAS

MARIS BALBAT

Jaan Tätte, „Palju õnne argipäevaks!“. Lavastaja: **Roman Baskin**. Kunstnik: **Ann Lumiste**. Osades: **Larissa Savankova, Aleksandr Ivaškevitš, Ljubov Agapova ja Oleg Rogatšov**. Vene Draamateatri esietendus 9. XII 2005 restoranis Gloria.

Vene Draamateater ei ole just väga kippunud Eesti kultuurieluga lõimuma. 2005. aasta detsembris esietendus neil

Roman Baskini lavastuses Jaan Tätte „Palju õnne argipäevaks!“ (venekeelses variandis pealkirjaga „Stšastlivõhh budnei!“, tõlge Boriss Tuch), enne seda valitses aga eesti dramaturgia alal kuueaastane tühi: viimati, 1999. aastal, oli laval samuti Jaan Tätte näidend, „Ristumine peateega“ Jaak Alliku lavastuses. Üldse on iseseisvusaja viieteistkümnepäevase jooksul Vene teatri publiku ette

Tätte armastab oma näidendis segada argireaale absurdi elementidega. Nii nagu „Ristumises peateega“, huvitab teda ka „Argipäevaks“ inimeste käitumise jälgimine oletuslikus situatsioonis. Ljubov Agapova (Anna), Oleg Rogatšov (Manfred) ja Aleksandr Ivaškevitš (Fred).

Tätte on öelnud, et tahab oma näidendis kujutada soorollide muutumist tänases elus: mehe muutumist passiivseks kodukanaks, naise asetumist aktiivsesse otsustaja rolli. Aleksandr Ivaškevitš (Fred) ja Larissa Savankova (Anett).

jõudnud kuus eesti näidendit – lisaks Tätte omadele veel „Libahunt“ Jüri Sil-larti lavastuses, „Pisuhänd“ ja „Taga-hoovis“ Ago-Endrik Kerge käe all ning lastelavastus, Aimée Beekmani „Tondi-nahad“, mille tõi lavale Tiina Rebane. Statistiliselt niisiis üks lavastus kahe ja poole aasta kohta. Eesti dramaturgia uut lainet esindabki vaid Tätte: ilmselt n-ö kõige kosmopoliitsem meie noortest dramaturgidest. Ega olekski vist mõel-dav tuua vene publiku ette Kivastiku „Külmetava kunstniku portreed“ või „Põrgu värki“, Kivirähi „Rehepappi“ või „Eesti matust“ („Aabitsa kukke“ ehk küll). Mitte ainult nende näidendite aines pole väga eestilik, vaid ka eripära-ne nükkeline huumori laad, isemoodi absurditaju ei pruugi slaavilikule esitus-laadile ega vastuvõtule lähedane olla.

Tätte näidendite puhul on aines küll üldtabatavam, nalja ja absurdi laad aga jälle vägagi rahvuspärane.

Tätte armastab oma näidendis sega-da argireaale absurdi elementidega. Nii nagu „Ristumises peateega“, huvitab te-

da ka „Argipäevas“ inimeste käitumise jälgimine oletuslikus situatsioonis. Ta ise on kirjutanud: „Olen alati enda jaoks mõelnud mingi lõbusa põhjenduse, mil-leks ma midagi teen, et asi ei oleks liiga tõsine ega pidulik.“ Kuidagi ei saa liiga tõsiseks ega pidulikuks pidada ka „Ar-gipäeva“ situatsiooni, kus õnnest õhe-tav naine toob tööreisilt tulles oma koju, oma peresse, võõra mehe, kellesse ta rei-sil olles on armunud, eeldades seda te-hes omaenese mehelt samasugust õnne ja vaimustust. Ja olles siiralt pettunud, kui mees oodatud moel ei reageeri. Näi-dendi edasist arengut kannab kummali-se situatsiooni väljamängimine tegelas-te olukorraga kohanemise suunas. Päril paljutootav lähtekoht näitlejaile, kellelt see nõuab ühelt poolt tõsidust ja usku toimuvasse, samas ka mingit nihesta-tust mängus, mingit erilist, tavapärase komöödia mängimisest erinevat huu-mori- ja absurditaju.

Mitte ainult filmis, vaid ka teatris mängib oma, mõnikord määravatki osa näitlejate kui tüpaažide valik rollidesse.

Aneti (Larissa Savankova) uut armuobjekti, tema poolt koju toodavat Manfredi kujutab Oleg Rogatšov tões ja vaimus, päris hea koomika- ja absurditajuga.

Näidendi lavastaja Vene teatris Roman Baskin on põhipaari kehastajateks valinud Aleksandr Ivaškevitši ja Larissa Savankova. Võiks küsida: tõepoolest, keda siis veel, kui mitte kaht Vene teatri publiku poolt armastatud-tunnustatud staari, kes siinses teatris mänginud keskeltläbi kahekümne aasta jooksul rohkeid ja kandvaid rolle.

Aleksandr Ivaškevitšit tunneb eesti teatrihuviline – vähemalt eesti teatralid – talle meedias osutatud tähelepanu, tema stepptantsu harrastuse ja muidugi eekõige Dostojevski „Idioodis“ haaravalt mängitud vürst Mõškini tõttu küllalt hästi.

Ivaškevitš on lõpetanud Harkovi Kunstide Instituudi, mänginud Harkovi, Kalinigradi ja Läti teatrites, esinenud filmides. 1985. aastast on ta Vene teatri näitleja. Tal on oma stepptantsu kool, ta on stepptantsu muuhulgas õpetanud ka Tallinna Linnateatri „Kolmekrossiooperi“ trupile.

Larissa Savankovat teavad eesti teatrihuvilised vähem.

Savankova on lõpetanud Voroneži Kunstide Instituudi, mänginud filmis, astunud tantsijana üles kontsertkavades Soomes, Šveitsis ja Itaalias, olnud Itaalias reklaami alal fotomodell, õpetanud tantsukoolis Fuete ja modellikoolis Paula. Teatris on tema arvel ligi nelikümmend rolli, Vene teatris sealhulgas Nastasja Filippovna „Idioodis“, Daam Strindbergi-lavastuses „Tagasi Damaskusesse“, peaosa menulavastuses „Liblikad on vabad“. Paralleelselt Vene teatriga on ta mänginud ka Moskvas.

Mõlemad on hea välimusega, sarmikad, suurepärase lavalise liikumisega näitlejad, kes näevad välja märgatavalt nooremad oma tegelikust vanusest (Ivaškevitš 45, Savankova 40).

Tätte näidend räägib 35-45-aastasest rutiini sattunud, pikalt abielus olnud paarist, kellest naine seda rutiini päris üllataval moel lõhkuma asub. Lavastaja Roman Baskin, lähtuvalt näitlejate atraktiivsusest ja võlust, pole seda atraktiivsust ja võlu rutiini kujutamise nimel peitma asunud, vaid pigem rõhutab seda, pannes naist komanderingust koju

ootavale mehele selga šiki piduülikonna ja lastes samuti glamuurset naist kogu lavastuse vältel tantsisklelda laval lausa verinoore beibena – kellena Savankova kujutatud Anett ka mõjub. Glamuursust rõhutab omakorda mängupaiga valik: tegevus on viidud Gloria restorani tagumisse, tantsusaali, tooliread kaheksakümnele vaatajale asuvad poolringidena ümber lavaks muudetud tantsuplatssi. Lisaks on kohati haaratud mängu jupike n-ö tagalavast ehk orkestrihoodiumist.

Lavastaja taotlus vältida stereotüüpset lahendust on mõistetav („ahhaa, ootasite sussitatud paljaneva pealaega vennikest ja pisut kulunud tädikest, aga saite printsi ja printsessi!“) ja see võiks olla aktsepteeritav juhul, kui see ka töötaks. Praegu näib mulle, et ei tööta või töötab koguni endale vastu: et mis pagana rutiinist siin rääkida saab! Tätte on öelnud, et tahab oma näidendis kujutada soorollide muutumist tänases elus: mehe muutumist passiivseks kodukanaaks, naise asetumist aktiivsesse otsustajarolli. Seegi ei joonistu praeguses tõlgenduses välja: Ivaškevitši Fred jääb ikkagi mehelikuks, Savankova eputlev Anett on naiselik viimse grammini. Muidugi, rutiin võib peituda ka glamuuri all, ja seda võib-olla just eriti. Ainult et siis peaksid näitlejad selle nähtavaks mängima.

Tõsi, Aleksandr Ivaškevitš on omalt poolt teinud kõik, et sellesse mängu elu tuua. Ta võtab oma rolli absurdses situatsioonis surmtõsiselt; tõsisena mängib ta välja ka oma järkjärgulise kohanemise tobeda kolmikabeluga: olukorra tõsiselt võtmine on siin koomika alus. Tajudes hästi näidendi vaimu ja laadi, hoidub ta farsilikest võtetest, mille peale teistsuguse tõlgenduse puhul oleks ka ju võimalik minna. Autori välja pakutud situatsiooni tõsiselt võtmist võimaldab just Ivaškevitši mäng. Peamiselt tema toob lavastusse selle huvitavamad

hetked. Kuid teadagi pääseks absurdkoomika täiel määral mõjule vaid toetatuna partnerist. Seda toetavat partnerlust Larissa Savankova Anetina kuigi võrd ei paku. Läbi kogu lavastuse mängib ta ühel noodil süüdimatut särasilmust – ilma nüanssideta, olustikulise komöödia laadis, just nagu tajumata loo nihestatust ja absurdi. Suhetekoomikat eriti ei teki, saal peaaegu ei naera. Hoopestükki on lavastaja (või näitleja?) otsustanud Aneti armuõnne kujutamisel maksimaalselt ära kasutada näitlejana suurepäraselt lavalist liikumist, pannes Aneti peaaegu kogu lavastuse vältel keerlema ja tantsisklema Gloria lavaks muudetud tantsupõrandal. Mõne aja pärast hakkab see hõljumine häirima ja tüütama, mõjuma rollivälise eneseeksponeerimisena – seda enam, et näitlejana muud väljendusvahendid on vae sed. Tahaks näitlejale öelda: peatu koraks, süvene oma rolli! Võimalik, et see roll ja see näidend lihtsalt ei sobi Savankova laadile. Olen teda näinud lavastustes „Idioot“ ja „Tagasi Damaskusesse“, ja mäletatavasti mõjus ta seal veenvalt. Ehk tunneb ta end paremini lihtsalt tõsisemates-traagilisemates lugudes?

Vahemärkusena olgu öeldud, et Vene teatriga samaaegselt mängib seda näidendit ka Tammsaare-nimeline teater ning seal on Fredi ja Aneti vastasmängus rohkem vürtsi ja koomikat, seda tänu näitlejate heale partneritunnetusele ning Aneti osas esinenud Galina Tikerpuu julgelt värvikale, „hullule“ mängule.

Aneti uut armuobjekti, tema poolt koju toodavat Manfredi kujutab Oleg Rogatšov tões ja vaimus, päris hea koomika- ja absurditajuga. Lavastaja (ja näitleja?) tahtel on temast saanud aga äärmuslik veidrik, kellel armunult ei saaks peatuda ühegi naise pilk. Kontrast Ivaškevitši aristokraatlikult mõjuva Frediga on lavastajal ilmselt taotluslik, eesmärgiks nähtavasti muuta kogu lugu veelgi absurdsemaks. Kuid mulle näib,

Vladimir Studenetski fotod

Fredisse lootusetult armunud naabrinaine Anjuta Ljubov Agapova kehastuses on antud sedavõrd teistest erinevas bufonaadlik-karikatuurses laadis, et muu ansambliga sisulist haakumist tal ei saagi tekkida.

et võistlevate meeste nii ebavõrdsesse olukorda asetamine viis toimuva usutavuse lausa nulli, ilma seejuures omalt poolt midagi vajalikku lisamata. Ka ei mänginud Savankova Anetina Manfredisse armumist välja, pigem rippus ikka oma mehe küljes. Lavastuse kõige naljakamad hetked ei sünni mitte Aneti ja tema partnerite, vaid Ivaškevitši Fredi ja Rogatšovi Manfredi koosmängust.

Loo neljas tegelane, Fredisse lootusetult armunud naabrinaine Anjuta Ljubov Agapova kehastuses on antud sedavõrd teistest erinevas bufonaadlik-karikatuurses laadis, et muu ansambliga sisulist haakumist tal ei saagi tekkida. Nagu välja astunud mõnest vene banaalsemast kinokomöödiast, pole tal pistmist Tätte näidendi hoopis peenemat laadi huumoriga. Raske öelda, kas selle estraadliku laadi on valinud lavastaja või painutanud end sellesse pigem näitleja.

Nõnda sikutab selle lavastuse ansamblist peaaegu igaüks ise suunas. Roman Baskin lavastab Vene teatris esmakordselt: kas ehk sellest ka raskus

näitlejatega ansambliühtsuse saavutamisel? Eks ole tal ju tõsiselt häid saavutusi töös talle tuttavate näitlejatega (markantseimana Shaw' „Südamete murdumise majas“ Käsmu muuseumis).

Hea on aga Vene teatri lavastuse lõpp. Pärast kolmikabelu fantasmagooria lõppemist (oli see uni? oli see kujutlusmäng?) seisavad Savankova Aneti ja Ivaškevitši Fred mõtlike ja tõsisena erinevates lavaservades. Toimunust läbi raputatuina annavad nad hinnangu oma elule – ja toovad tõsise mõõtme kogu lavastusse. Tõsimeelsest finaalist hakkab aimuma seegi, mida lavastaja ja näitlejad meile võib-olla selle looga öelda on tahtnud: olge ettevaatlikud aja- proovile vastu pidanud heade suhete kaalulepanekul, tundke inimsuhete sõlmimisel vastutust iseenda ja teiste ees. Muidugi oleks see sõnum mõjuvam olnud kõigi rollide ühtlasema ja kunstiliselt õnnestunuma lahenduse korral. Tätte püüdmine läks korda vaid kohati.